

Přímo ve smlouvě o Evropské unii se skrývá zásadní omezení obranné politiky EU:

Čl. 42 odst. 7 smlouvy o EU stanoví:

Závazky a spolupráce v této oblasti jsou v souladu se závazky v rámci Organizace Severoatlantické smlouvy, která zůstává pro ty členské státy, které jsou jejími členy, základem jejich společné obrany a fórem pro její provádění.

Čl. 42 odst. 2 smlouvy o Evropské unii kromě toho ještě stanoví:

Politika Unie podle tohoto oddílu (tedy společná zahraniční a bezpečnostní politika) se nedotýká zvláštní povahy bezpečnostní a obranné politiky některých členských států a uznává závazky některých členských států uskutečňujících svou společnou obranu v rámci NATO.

Vidíme tedy dvě věci: za prvé obrana je rozdělena na obranu vlastního území a na působení ozbrojených sil na cizím území a za druhé obrana vlastního území je prakticky vyloučena ze společné bezpečnostní a obranné politiky EU, protože se přenechává NATO. Lidově řečeno, v EU nyní nebudujeme společnou evropskou obranu, ale společný evropský útok.

Uvažujeme-li však o obraně v souvislosti s politickou integrací Evropy, pak se obraně vlastního území nemůžeme vyhnout. Převzetí odpovědnosti za obranu vlastního území je svatým grálem politické integrace Evropy, je pravou příčinou, proč byl projekt mezivládní evropské integrace před 70 lety zahájen. Evropská unie má legitimitu k tomu, aby sloužila svým členským státům a aby od nich přebírala úkoly, na které jsou jednotlivé členské státy příliš slabé. Naopak Evropská unie nemá legitimitu, aby vydávala právní předpisy o všem možném a nemožném jenom proto, že to vyhovuje bruselské byrokracii. Z tohoto hlediska neexistuje jiná oblast, ve které by Evropská unie mohla více prospět svým členským státům, než je obrana území Evropské unie.

V současné době diskutuje Evropa o návrzích francouzského prezidenta pana Macrona. Tyto návrhy se také týkají bezpečnosti Evropské unie, ale míří k vojenským intervencím mimo území EU, nikoli ke společné obraně vlastního území. Ve svém příspěvku bych chtěl upozornit, v čem by vytvoření společné obrany vlastního území v rámci EU muselo překročit rámec nynějších návrhů týkajících se „společného útoku“ a proč se to dotýká právě Francie, která s novými návrhy přichází.

Proč právě Francie? To vyplývá z jednoduché mocenské logiky. Východiskem je teze, aby Evropská unie převzala odpovědnost za obranu území svých členských států. Evropská unie by se stala velmocí. Žádná velmoc však nemůže fungovat, jestliže by některá její část byla silnější než celek. Mluvím tady o vztazích mezi Unií a členskými státy. Musíme se oprostít od rozšířené logiky, že síla Unie vzniká jednoduchým skládáním sil jejích členských států. To bohužel není pravda, protože skládáním sil členských států vzniká pouze slabost EU. Unie se takto nemůže stát silnější, než je nejsilnější z jejích členských států. Federalistické myšlení v otázce obrany EU překračuje toto omezení, protože počítá s integrací politiky a obrany pod orgány Evropské unie.

Mluvím tedy o tom, jak udělat z Evropské unie velmoc, aby mohla převzít odpovědnost za obranu území svých členských států. A na tomto místě musím upozornit, že je to právě Francie a jediná Francie, kdo má základní atributy velmoci, které Evropská unie nemá a po odchodu Velké Británie je nebude mít ani žádný z ostatních členských států.

Ty velmocenské atributy jsou tři:

- 1) Jaderná výzbroj, legální statut jaderné mocnosti v souladu se smlouvou o nešíření jaderných zbraní,
- 2) Křeslo stálého člena v Radě bezpečnosti OSN,
- 3) Vlastní kosmodrom, který je podmínkou pro vlastní vojenské programy ve vesmíru.

Dokud Francie nesvěří tyto tři své národní politické a vojenské klenoty do společné pokladnice Evropské unie, stále bude platit, že Francie jako jeden z členů EU je vojensky a politicky silnější než EU jako celek a tím bude i vyloučeno, aby EU mohla převzít odpovědnost za obranu území svých členských států.

Ted' ovšem nastává otázka, proč by to Francie měla udělat. Všichni, kdo někdy mluvili o vojenské integraci Evropy s Francouzem, mají stejnou zkušenost. Jakmile je vůbec jenom vyřčena ta možnost, aby Francie např. svěřila svůj jaderný arzenál Evropské unii, podívá se na vás Francouz jako na méněcenného blbečka, který nepochopil základní konstanty evropské integrace, který se v EU mýlí tak hluboce, že nemá ani cenu se pokoušet mu vysvětlit, jak to doopravdy je. Co je onou sice nevyřčenou, ale o to jasnější konstantou francouzské politiky? Nejlépe to vysvětlují slova de Gaulla: Co je dobré pro Francii, to musí být dobré pro Evropu.

To si vyžaduje hlubší vysvětlení. Vždyť Francie byla iniciátorem celé evropské integrace a vždy stála v čele jejího prohlubování. Byli to Francouzi Jean Monnet a Robert Schumann, kteří napsali v Schumannově deklaraci: z tohoto návrhu vzejde první konkrétní základ evropské federace, jež je nezbytná pro udržení míru. O čtyřicet let později inicioval francouzský prezident Francois Mitterand zavedení eura. Byli to však také Francouzi, kdo zastavili první rozmach evropské integrace, když zabili Evropské obranné společenství (které před tím navrhl francouzský premiér René Pleven), nebo shodili v referendu ústavní smlouvu EU, jejíž návrh vznikl pod vedením bývalého francouzského prezidenta Giscarda d'Estaing.

Jak vysvětlit chování Francouzů, kteří dokážou být proti svým vlastním evropským návrhům? Ve vztahu k evropské integraci je francouzský národ dlouhodobě rozštěpený. Když se v roce 1992 vyhodnocovaly výsledky francouzského referenda o Maastrichtské smlouvě, ukázalo se, že větší podpora pro prohloubení evropské integrace a pro zavedení společné měny se našla v těch oblastech Francie, které před dvěma sty lety vystoupily proti radikálnímu pojetí Velké francouzské revoluce, proti jakobínské diktatuře a na ochranu katolických kněží pronásledovaných za odmítnutí přísahy na tzv. občanskou ústavu. Naopak v regionech, které v minulosti nejvíce bojovaly za revoluční koncept svrchovaného národa a za rovnostářskou jakobínskou diktaturu v době Velké francouzské revoluce a za laický charakter republiky v období po roce 1870, žije nejvíce občanů, kteří nesnášejí poručníkování z Bruselu a staví se proti představě cizí politické moci uplatňující svůj vliv na území jednotné a nedělitelné Francouzské republiky.

Laická, republikánská a bezvěrecká část Francie pocit'uje nedůvěru k prohlubování evropské integrace. Ani proevropští Francouzi však nejsou žádní „huráevropané“. Jsou sice srozuměni s myšlenkou, že do francouzských záležitostí může zasahovat nadnárodní evropská autorita, ale trvají na tom, že sami Francouzi budou souhlasit s mírou a způsobem, jakými se tak děje.

Jak tedy dosáhnout toho, aby proevropští Francouzi považovali předání atributů velmocenského postavení Francie pod evropské řízení za prospěšné pro francouzské národní zájmy? Naštěstí v této věci nepůsobí jenom nějaké nacionalistické emoce, ale tvrdá ekonomická fakta.

Francie má velké problémy ufinancovat své velmocenské atributy. Pouhé udržení stávajících pozic předpokládá další vysoké výdaje do jaderné i konvenční výzbroje, do zbrojení v kosmu a do výzkumu a vývoje. Francie sama sice může zachovat dosavadní potenciál, ale to v relativním srovnání bude znamenat úpadek francouzské vojenské síly, protože velké globální velmoci budou posilovat, zatímco Francie v nejlepším případě stagnovat. Francie prostě nebude dále schopná držet krok ve vojenských výdajích s nastupujícími velmocemi subkontinentálních rozměrů z bývalého třetího světa.

Na druhou stranu představuje francouzský potenciál výsledek nemalého úsilí a finančních obětí francouzského národa a jsou to jediné atributy velmocenského postavení, jaké jsou v Evropské unii po brexitu k dispozici. Pro ostatní je velmi vhodným řešením přispívat na rozvoj francouzského potenciálu, jestliže jej Francie svěří pod společné řízení Evropské unie. Je to mnohem levnější a rychlejší než začínat se vším „na zelené louce“.

Příspěvky ostatních států na francouzské síly zařazené pod evropské řízení by odvrátily riziko podfinancování a úpadku francouzských vojenských atributů velmocenského postavení – jaderné výzbroje, kosmického programu, ale také námořnictva s letadlovou lodí, kvalitní rozvědky a sítě vlivu v bývalých francouzských koloniích v evropském pohraničí.

Viděno v rovině symbolického vyjadřování, které je díky emocím, jež vyvolává, v politice nepostradatelné, jde o to, aby ostatní členské státy Evropské unie jakoby „odměnily“ Francii za její dosavadní bezpečnostní a zahraniční politiku. Francouzská bezpečnostní a zahraniční politika po druhé světové válce měla vždy vyšší ambice, než by odpovídalo reálné síle a významu osamocené Francie v globálním měřítku. Velmocenské atributy Francie tak lze považovat za projev politiky, která by byla velikášská, marnotratná a předem odsouzená k neúspěchu, kdyby měla sloužit čistě národním francouzským účelům, ale může se jí dostat plné legitimizace, uznání, odměny a garancí dalšího pokračování, jestliže bude povýšena na politiku evropskou. Obraz Francie nesoucí zpočátku osamoceně pochodeň velmocenského postavení Evropské unie, aby jej v pravý čas předala společně vytvořené nové velmoci, se tak může stát součástí zakladatelské legendy Evropské politické unie.

Petr Jantač

příspěvek pro diskusi o obraně Evropy dne 21.6.2018 v zasedacím sále městské části Praha 5